

I. N. 7.

26

DISSERTATIO GRADUALIS
DE

DOMINO
SPIRITU,

II. CORINTH. III. v. 17.

QUAM,

Conf. Ampl. FAC. PHIL. Reg. Acad. Aboënsis,

PRÆSIDE

LAURENTIO O.
LEFREN,

LL. OO. & Gr. PROFESS. Reg. & Ordin.

Publicæ Bonorum censuræ

SUBJICIET

ALEXANDER RAMSTADIUS,

Tavaastensis, V. D M.

DIE XIII Aprilis A. MDCCLXXVIII.

H. P. M. S.

A B O Æ,

Impressit JOH. C. ERENCKELL, R. Acad. Typogr.

VIRO Admodum Reverendo atque Præclarissimo,

**D. NO JEREMIAE
W ALLENIO,**

Ecclesiae, quæ Deo in Birckala colligitur, Pastori & Præposito meritissimo, Patrono ac Notritio ætatem colendo,

Quum omnia beneficia gratum animum postulent, TUA in me gratissimum efflagitent, necesse est. Ea enim tot & tanta fuerunt, quot & quanta esse solent, quæ plurima sunt & maxima. Quumque præter animum gratissimum, nihil habeam, quod TIBI, Patrone optime, pro iis omnibus rependam, hunc TIBI nunc publice effero, & dum vixero offeram. Hujus vero muneris, ut præsentem levissimam dissertationem quaecunque signum esse patiaris, submitte obsecro. De cætero pro TUA & Honestissimæ TUÆ Familiae perenni felicitate nunquam desistam vota nuncupare calidissima ad ultimum vitæ balitum permansurus

Admodum Reverendi atque Præclarissimi Nominis TUI

Cultor humillimus

ALEXANDER RAMSTADIUS.

§. I.

Formulam loquendi Paulinam: *ὁ θεὸς κτίστης τοῦ κόσμου* καὶ ἑστίν, quæ II. Cor. cap. III. com. XVII. legitur, varii varie interpretati sunt, sed ita tamen omnes, quos quidem nobis cognoscere licuit, ut singuli fere aliquid habere videantur, quod offendat, nec satis apte cum contextu Apostoli, scopoque orationis conveniat. Unus SAM. CLARKIUS, qui in *Repley to the objection of ROBERT NELSEN*, p. 192 seqq. sensum loci, teste JOH. CHR. WOLFIO in *Curis Phil. & Chrit.* ad. h. l. hoc modo παραφραζέει: *Dominus vero est qui vivificat, a quo omnis illuminatio dependet, tanquam a Domino qui sit Spiritus legis, fere præter opinionem ad verum formulæ sensum certo inveniendum facem nobis prætulit. Verba enim ultima: qui sit Spiritus legis, quamvis ipsi tantum modo subsidiaria sint, nobis tamen apta visa sunt, quæ primo ponantur loco, utpote quæ sensum Apostoli omnium simplicissime repræsentant. Vix enim ea oculis lustraveramus, cum idem fere nobis accideret, quod olim ARCHIMEDI, qui quam meditando frustra quæsierat solutionem problematis de modo, quo explorari posset fides fabri, quem suspicio vexabat adulteratæ massæ aureæ, ex*

A

qua

qua jussus fuerat coronam Regi Siculorum HERO-
 NI facere, eam casu inveniens exclamasse dicitur:
εὕρηκα, εὕρηκα! inveni, inveni! Sed ne quid dissimu-
 lasse videamur, non pigebit paulo propius expo-
 suisse occasionem, qua in eam allatæ formulæ in-
 terpretationem, quam in sequentibus adstruere co-
 nabimur, incidimus. Scire itaque licet, quod eam
 nobis subministravit lectio dissertationis gradualis
 Clarissimi Candidati D:ni If. Enebârg, *de Spiritu vi-
 ficante* Joh. Cap. VI. com. LXIII. quæ nuper pub-
 licam locem vidit. Nam cum ille inter alia etiam
 ad notiones vocum *πείνω* & *πείνω* II. Co-
 rinth. Cap. III. com. VI. provocasset, statim nobis
 incessit curiositas cognoscendi, quam certo hoc ab
 eo factum esset. Totum igitur caput, qua potui-
 mus diligentia, perlegimus, excussimus, pondera-
 vimus. Cumque nihil invenissemus, quod obstaret,
 quominus in ejus sententiam pedibus iremus, mi-
 rum nobis videbatur, cur non æque allatam for-
 mulam in robur sui argumenti adduxisset. Rem igi-
 tur ad nostrum Præsidentem deferebamus, judicium
 ipsius de invento nostro, qua par erat observantia,
 expetentes. Cumque ille hunc formulæ sensum suo
 etiam calculo probasset, ab eo statim quærebamus,
 velletne permittere, ut suis sub auspiciis dissertatio-
 nem elaboraremus, qua hoc argumentum paulo dili-
 gentius expendereetur. Annuat, fecimus. Qua au-
 tem felicitate hoc in argumento versati fuerimus,
 judicium esto penes Lectores, quorum benivolentia-
 m nobis, qua decet observantia, expetimus.

§. II.

Ea est indoles Sacrarum Litterarum, ut quamvis in stilo magna inveniatur *diversitas*, ea tamen omnibus in partibus regnare deprehendatur *concinnitas*, ut quæcunque interpretatio aliquid habere reperiatur, quod *adfectionem sapiat*, ea statim, ut *subarata*, rejicienda videatur. Hoc incommodo laborare communiore loci hujus Paulini interpretationes, vel exinde constat, quod non defuerunt, qui, ut commodiorem invenirent, ipsa *verba textus sollicitare* sustinuerunt. Hoc ausus est GRAVEROLUS, Presbyter quondam Ecclesiæ Anglicanæ, qui, ut refert JO CLERICUS Biblioth. Univers Tom. IX. p. 203. seq. ita legendum esse censet; ἢ δὲ πνεῦμα, τὸ πνεῦμα ἐστίν. ἢ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία: ubi Dominus, ibi & spiritus est; ubi vero Spiritus Domini, ibi & libertas. Hanc suam conjecturam duabus imprimis rationibus munire conatur. Harum altera est, quod omnium earum interpretationum, quæ aliis hætenus probatæ fuerunt, nulla tam commoda inveniatur, ut albo calculo digna haberi debeat. Altera vero, quod in MSS. CODD. non raro o pro ov scriptum reperiatur. Sed sanus est textus, nec ulla eget medicina. Qui aliud nobis persvadebit, ei certe necesse est, Graverolanis graviora adferre argumenta. Illa enim, si æqua pensitentur lance, nihilo leviora *invenientur*. Omnes quidem priores loci interpretationes suis laborare incommodis, jam concessimus, sed quid inde sequitur? Non certe, quod is vult, *textum esse emendandum*, sed hoc tan-

tum, *de alia nova* interpretatione omnibus veteribus commodiore, *salvo textu Græco*, circumspiciendum esse. Donec hoc plane impossibile esse, non eviceris, nihil omnino ex præmissis viri docti sequitur. Eodem modo comparata est ratiuncula, quam loco secundo adducit, quippe quæ ex puris putis particularibus argutatur, quod legibus Logicorum e diametro repugnat. Si enim vel sexcenta adduceres loca, in quibus simplex o pro composito *ou* scriptum esset, idem tamen hoc loco factum esse, non liceret subsumere, quamdiu aliæ rationes id non postulerent. Bene igitur observat Rever. WOLFIUS, contrariam sententiam longe firmioribus niti rationibus, quatenus nullus eorum Codicum, quos circumspecta Eruditorum industria in medium adtulit, ipsius conjecturæ suffragatur, & quatenus in priori membro commatis non adparet adverbium *ἐν*, quod in posteriori invenitur. Nam si vera esset conjectura angli nostri, sic scribere debuisset Paulus: *ὅτι δὲ κῦριος, ἐν τῷ πνεύματι ἵστω*. Confer sis Matth. XIII. V. 20, ubi *ἐν* pariter apodosin inchoat. Exultat quidem, fateor, Rom. v. 20. sed ibi subintelligi, tam evidens est, ut nemo homo negare possit. Præterea cum omnes Codices *ὅτι* expressum legant in posteriori membro, & ne unus quidem id habeat in priori, prope vesanum esset statuere, universos librarios in hoc, nullum in illo loco dormitasse. Quid? quod medicina Graverolana ipso morbo deterior sit. Adeo enim inficetum parit sensum, ut Paulo prorsus videatur indignus. Hæc enim sententia,
no.

nostro quidem iudicio, æque puerilis videtur, ac si dicere velles: *ubi vivus, ibi quoque vita est.* Quis hoc non novit absque monitore? Et num ad hoc discendum opus est magistro Apostolo? Nulla igitur idonea adest ratio, cur textum Græcum huius oraculi aliter legamus, quam in omnibus, quæ ad nostram pervenerunt notitiam, legitur exemplaribus.

§. III.

His igitur præmissis, ad rem ipsam progredi licet. Quum duo hic occurrant nomina *ὁ κύριος* & *τὸ πνεῦμα*, & utrumque sibi præfixum habeat articulum, prima est quæstio, utrum subjecti, & utrum prædicati locum, ex mente Apostoli, tueatur? Plerique interpretum, ordinem naturæ secuti, illud pro subjecto, & hoc pro prædicato sumunt, in eoque tanto faciunt rectius, quanto melior sic prodit sententia, modo utriusque vocabulo contextui commodam & congruam adsignaveris notionem. Hoc deinceps clarius ostendendum. Nunc paucis evincendum, prorsus falsam, verique vacuam esse hypothesin WILH. WALL, qui in Not. Crit. super N. F. p. 210. hunc ordinem invertit, sic reddendum sciscens: *spiritus vero est Dominus.* Totum vero contextum ita repræsentat: *ubi populus ad Dominum conversus fuerit, velum illud auferetur, Jam Spiritus est Dominus: quando igitur ad Spiritum convertetur velum removebitur.* Hanc vero interpretationem a nexu argumentationis Paulinæ requiri existimat. Hoc vero se non pervidere, ingenuè fatetur, qui eam adducit,

cit, Reverendus, J. C. WOLFIUS. Idem & nos facimus. Certe non ad *Spiritum*, sed ad *Dominum* conversionem fieri debere, diserte dicit Apostolus. Unde prono quasi alveo fluit, hunc interpretandi modum non minus contortum, quam obscurum inveniri, adeoque auctori esse relinquendum. Clara & certa esse debet interpretatio, quæ cordatorum Lectorum adprobationem inveniet, non tricis implicata, nec tenebris referta. Si modos loquendi Scripturæ sequi velimus, SPIRITUM SANCTUM potius sub persona *Doctoris & Ductoris*, quam *Domini* representari inveniemus. Contra SALVATORI *proprie competit titulus Domini*, quia nos *suo ipsius sanguine redemit*. Hinc ad Christum quoque converti *proprie* dicimur. Sed hæc hæctenus.

§. IV.

Nunc ad eos progredimur, qui Christum quidem Dominum hic dici adgnoscent, vocemque *ὁ κύριος* loco subjecti positam, esse nobiscum consentiunt, sed in eo tamen dissentiant, quod vocem *κύριος* alio ac nos sensu sumendam sciscunt. Hi in varias iterum sententias abeunt. Alii enim *Divinam naturam salvatoris*, alii *Spiritum sanctum*, *tertiam personam Divinitatis*, alii *Evangelium*, alii *vim tantum Divinam* hoc nomine intelligunt, vix uno aut altero eum sequente sensum, quem nos, antequam eorum cognoveramus mentem, tanquam verissimum & planissimum elegimus. De singulis his sententiis pauca observasse juvabit, priusquam ad nostram clarius expo-

exponendam & firmiter demonstrandam accedamus. Quam inepta sit prima harum sententiarum, quæ τὸ πνεῦμα naturam Christi Divinam significare præsumitur, id vel ex ea constabit insolentia sermonis, quæ tum aures offendet, cum loco definiti ipsam posueris definitionem, dixerisque: *Dominus est Divina Domini natura.* Nec propius ab absurdo distare invenies secundam sententiam, si eam pari modo sic expresseris: *Christus est spiritus sanctus.* Quis Theologorum has ferre posset expositiones? Nonne ex sententiis multo commodioribus & innocentioribus enormes sæpe hæreses exsculptæ fuerunt? sed absit tamen, ut bonos autores in has suspiciones adducamus! Satis erit nobis, si Lectores, ostenso absurdo, has sententias deserere & nobiscum meliorem quærere velint. Neque tamen auctores fuimus, ut se tradant disciplinæ magni HUGONIS GROTII, qui τὸ πνεῦμα hoc loco vim Divinam interpretatus est. Scire enim licet, Christum Dominum nostrum esse *personam Divinam.* Et si vox vis docto viro nihil aliud hic valebit, quam *Divina virtute præditum* ex usu orientalium, qui posito abstracto pro concreto, adjectivum emphatice exprimere solent, ut sensus sit: *Dominus noster potentissimus est,* in thesi quidem verum, sed in hypothese falsum dixit. Neque enim scopus Pauli hoc loco postulat, ut doctrina de potentia Salvatoris extra controversiam ponatur. Hujus enim quæstionis ne minimum quidem vestigium in contextu adparet. Id potius hoc loco disputatur, quo potissimum modo tolli possit.

possit crassum illud velum, quod animis judæorum incumberebat, ab iisque verum legis sensum abscondebatur? Propius ad verum hic accedunt, qui τὸ πνεῦμα Ἐυαγγελίου interpretantur. Quamvis enim dura, minusque apta videatur propositio: Dominus est Evangelium, ejusmodi tamen est, ut commoda, minusque operosa interpretatione juvari possit, quatenus Evangelium veris & vivis coloribus pingit Christum, adeo ut Christus ab Evangelio non alio differat modo, quam quo persona a pictura personæ differt. Harum enim utraque eodem nomine, per Metonymiam, ut omnibus notum est, insigniri solet.

§. V.

His igitur sententiis rite expensis atque exploratis, ad eam pervenimus, quæ sua se tum simplicitate, tum concinnitate nobis omnium maxime commendavit. Formulam igitur: ὁ δὲ κέϛ τὸ πνεῦμα, ἰστῖν, nostro quidem animo sic licet πνεῦμα φερέσθῃ: Quod anima est in homine, nimirum pars ejus essentialis, eaque & nobilissima & præstantissima, cujus beneficio corpus, quod sine ea nihil usi pondus iners esset, VIVIT, SPIRAT, SENTIT, AGIT, id in Scriptura veteris fœderis est Christus, quem nomine Domini jure veneramur, ex quo nos suo ipsius sanguine redemit, nobisque cruenta sua passione aditum ad æterna aperit solatia, nullis unquam nec peccatis, nec ærumnis turbanda. Hunc loci sensum esse, ex antecedentibus & consequentibus deinceps demonstrare satagemus. In antecessum vero nunnulla de ipsis vocibus, κέϛ &

& *πνεῦμα*, monere liceat. *κύριος* scilicet in genere Eum denotat, qui summa auctoritate & potestate gaudet. Hinc idem quandoque valet, quod DEUS. Hoc sibi persuasum habuerunt nonnulli Imperatores Romani, qui tantæ auctoritatis nomen modestiæ causa declinasse leguntur. De qua re videri possunt quæ WOLFIUS ad Act. XXV. v. 26. adnotavit. De vero Deo id passim in Sacris Litteris prædicari, non opus est monere. Hoc vero loco potius respici videtur ad eam vocis notionem, qua possessorem significat vel rerum, vel personarum, quas hereditatis, emtionis, aliisque justis titulis ita in sua habet potestate, ut de iis pro arbitrio disponere possit. Atque ad hanc nos in nuper data paraphrasi respeximus, altera non exclusa, qua Deum dicit, quandoquidem JESUS noster etiam Creator est. Joh. 1. 3. Ebr. 1. 2. Quod vero nos Salvatorem hic potissimum ex jure Redemptionis *κύριος*, Dominum, Paulo adpellatum esse diximus, id ex ipso didicimus contextu, unde satis constat, sermonem Apostolo esse de Novo Testamento, quatenus id jam quasi evolutum atque protractum erat ex obscuris illis involucribus, in quibus inde a tempore Mosis involutum atque absconditum latuerat. Jam vero pars cultus Levitici potissima in sacrificiis consistebat. Hæc autem Christum patientem & morientem pro alienis peccatis potissimum adumbrabant. Quando igitur, ut mox visuri sumus, Eum adpellat *κύριος*, seu Dominum, qui hujusmodi in cerimoniis tanquam anima in corpore delituerat, evictum esse putamus, quod volumus.

§. VI.

Jam quod ad prædicatum τὸ πνεῦμα adinet, ejus notionem satis demonstratam dedit Dissertatio Enebârgiana, quam supra laudavimus, adeo ut nobis hic eo esse liceat brevioribus, quo evidentiora sunt argumenta, quæ ibi ex Philone & binis locis Pauli adducta sunt. Hæc enim nobis hic sumere liceat tanquam totidem verbis descripta.

Præterea ex aliis quoque non paucis dictis Scripturæ solide probari potest, institutis Mosaicis aliud quid significatum fuisse, præter id, quod externa Littera præ se ferre videatur.

Hoc extra controversiam ponunt varia vocabula, quæ significatum quendam relativam involvunt. Quid? quod ipsa tum relata, tum correlata simul quandoque distinctis exprimi soleant nominibus. Sic quando cerimonix Leviticæ adpellantur σκιά, *umbra*, expressa fit mentio σώματος, *corporis*, quod Christum denotat Col. II. 17 conf. Hæbr. VIII: 5. ubi σκιά τῶν ἐπιθεμάτων exstat, Huc pertinent nomenclaturæ στοιχείων ἀσθενῶν, *infirmium elementorum*, Gal. IV. 9. τῆς στοιχίας τῆς κόσμου Col. II. 8. 20. στοιχείων τῆς κόσμου, ὅν τῆ χειρὸς Col. II. 8. στοιχείων πτωχῶν, *elementorum egenorum*, Gal. IV. 9. στοιχείων τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τῆ θεῶ, *elementorum initii oraculorum* Del. Ebr. 5. 12. item γραμμάτων, litterarum quarum mentio fit Rom. II: 27. 29. VII. 6. 2. Cor. III. 6. 7. Hæc enim omnes aut expresse, aut implicite relationem habent ad aliquid præstantius, quod aliud esse non potest, quam tremendum illud *mysterium*, quod externæ statutorum Mosai-

Mosaicorum litteræ suberat, jam vero non amplius
tectum & velatum, sed reiectum & revelatum erat
 ministerio Apostolorum, quos Salvator sua partim
 institutione familiari, partim revelatione peculiari
 adhoc idoneos reddidit, ut τὸ ἀληθινόν, *verum*, in lege
 Mosis perspicere & explicare possent. Hoc enim no-
 mine in Pandectis Novi Fœderis passim venire solet
 id, quod sub umbris & figuris Veteris Fœderis late-
 bat. Cumque hoc nihil esset aliud, quam *ipse sal-
 vator, ejusque persona, officia, beneficia &c.* mirum
 non est, quod Ille omni jure κατ'ἔξοχὴν adpellari so-
 leat ἀληθινός, *verus* 1. Joh. V: 20. unde etiam qui
 ad Novum Fœdus pertinebant ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ di-
 cuntur, Patrem cœlestem ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ ado-
 raturi, hac epicrisi adjecta: *Tales adoratores quarit
 Pater* Joh. IV. 6. Hinc Iesus dicitur πλήρης χάριτος
 καὶ ἀληθείας, *plenus gratia & veritate* Cap. I. 14 Quid
 ἀλήθεια hic sibi velit, clarius adparet ex com. 17.
 ubi gratia & veritas, quæ per Jesum venit, opposi-
 ta est indoli legis Mosis, quatenus hæc ex *typis &
 umbris*, iisque perquam operosis & onerosis observatu
 constabant. Quare etiam cerimonias veteris Fœderis
 PETRO jugum audiunt, *quod neque ipsi, neque eorum
 posterif erre valuerunt.* Act. XV. 10. Hinc prono qua-
 si alveo fluit, *Jesum Christum esse spiritum legis.*
 Quamvis enim externa littera cæcis Judæis aliud
 præcipere videretur, quam *credere in Crucifixum*, is
 tamen est πᾶσι νόμος, *finis legis* Rom. X. 4. in eo-
 que *spirant & vicunt* omnia, quæ Moses præci-
 pit, & sine eo lex nihil nisi *littera mortua* est, quæ

fui cultores eo atrocis *mortificat & condemnat*, quo tenacius ei inhæreant & quo operosius ferviant.

§. VII.

Unum adhuc restat, ut nostram nimirum interpretationem cum contextu Apostoli exacte convenire ostendamus. Huic officio eo brevius defungi cogimur, quo majori loci angustia premimur. Ab ovo tamen incipiendum est. Capite secundo commate ultimo manifesta occurrit oppositio doctrinæ Apostolorum & doctrinæ Exjudæorum istius temporis. Illi enim verbum Divinum summa sinceritate adnunciabant, hi vero illud tractabant more cauponantium, qui ut eo plus lucri reportent, vinum aqua diluunt & male insuper metiuntur. Hoc enim importat quæ ibi occurrit formula: *καπηλεύοντες τὸν λόγον Θεῶν*. Qua autem in re hæc eorum fraus constiterit, expresse docet Apostolus hujus tertii capitis, commate 6. sqq. uti *γεύματος & πνεύματος* oppositionem ita adornat, ut manifeste adpareat, illo intelligi sensum oppido obvium, quem ipsa Legis Littera præ se ferre videbatur, hoc vero sensum magis abstrusum, qui ipsa anima legis erat. Quid vero aliud sibi volebat tantus apparatus cerimoniarum Leviticarum, quam adumbrationem Sacrificii illius perfectissimi, quod ipse Dei filius aliquando facturus erat, suo ipsius corpore immolando? Quod vero Messianum Sacrificium sub umbris sacrificiorum Leviticorum latens, non animad-

mad-

madverterent Judæi, sola littera legis, tanquam corpore vita carente, contenti, id commate 15 singulari obdurationi eorum tribuendum docet, quam cum velo Moſis admodum ſcite comparat, non tam oculis, quam animis eorum incumbente: cumque hoc velum per Chriſtum tolli adfirmaret, hanc addit rationem: *κύριον τὸ πνεῦμά ἐστιν*, ſcilicet *τῆς καινῆς διαθήκης*, veteris *Faderis*, cujus ſupra mentionem fecerat. Nec huic interpretationi obſtat, quod mox caſu mutato, id *πνεῦμα κυρίου* dicit, quod *ὁ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν* ante dixerat. Utriuſpue enim formulæ eandem eſſe mentem, ſimile evincit exemplum, quod idem Apoſtolus alibi habet, nimirum Col. cap. II. com. 17. ubi *τὸ δὲ σῶμα τῆ χειρὸς* ſine ulla controverſia idem eſt, quod *τὸ δὲ σῶμα ὁ κύριος*.

S. D. G.

